

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
KİTABIN YAPISI ve KULLANIM ÖNERİSİ	IX
BİRİNCİ DERS	1
Dizek, Nota, Sus	1
Notaların yüksekliği, ek çizgi	1
Natürel notalar, oktav	2
Nota değerleri, Notaların/Susların süreleri.....	3
Nota/Sus değerlerinde denklik	3
Ölçü, Ölçü çizgisi, ve Ölçü rakamı	4
Partisyon ve Parti	5
Gürlük.....	5
Nota yazımı	6
Birinci Ders - Sorular	7
İKİNCİ DERS	11
Yarım perde, Tam perde	11
Anarmoni, Anarmonik sesler	12
Dizi, Do Majör dizisi	12
Ölçü rakamı, zaman ve gruplama	13
Süre birimi.....	13
Nota değeri ve notanın süresi	14
Anahtar	14
Artikülasyon işaretleri	15
Çoklu dizek.....	16
Nota yazımı	16
İKİNCİ DERS Sorular	18
ÜÇÜNCÜ DERS	23
Majör ve minör dizi kalıpları, la minör dizisi	23
Sol majör, mi minör, Fa Majör ve re minör dizileri	23
Donanım	24
İlgili diziler	24
Aralık: Aralıkların sayısı.....	25
Kromatik yarım perde, Diyatonik yarım perde	25
Kromatik dizi, Diyatonik dizi.....	26
İkişerli/Üçerli bölünme, Nokta.....	26

Uzatma bağı	27
Ritim kalıpları	27
Bekar, Natürel	27
Tempo Terimleri	28
Nota yazımı	28
ÜÇÜNCÜ DERS Sorular	29
DÖRDÜNCÜ DERS.....	34
Donanımında iki değiştirici bulunan diziler	34
Dizide seslerin derecelendirilmesi	34
Aralık: Aralıkların sıfatı, Majör üçlü ve minör üçlü	34
Tonalite, Tonal müzik, Eksen, Çeken	35
Ölçülerin zaman ve bölünmeye göre sınıflandırılması	36
Üçleme	37
Bitiş çizgisi, Ayırma çizgisi	37
Tempo Terimleri	37
DÖRDÜNCÜ DERS Sorular	38
BEŞİNCİ DERS	43
Diyez/Bemol sırası.....	43
Donanımında üç değiştirici bulunan diziler	43
Majör, minör ve Tam kavramlarının dizilerle ilişkisi	44
Ritmik hiyerarşi: Güçlü, zayıf kavramları.....	45
Eksik ölçü, Önel	47
Temel biçim kavramları: Cümle ve kalış.....	47
Ses yüksekliği belirli ve belirsiz sesler, Frekans.....	48
İfade Terimleri	48
Nota yazımı	49
BEŞİNCİ DERS Sorular	50
ALTINCI DERS	55
Akor ve Arpej	55
Akorların sınıflandırılması	55
Dizim ve temel dizim	55
Tonal müzikte akorlar	56
Dar dizim, geniş dizim	56
Akor seslerinin adlandırılması	56
Bölünme birimi	57
Ritmik aktarım	57
Tekrar işareti ve Dolap	58
İfade terimleriyle tempo terimlerinin bir arada kullanımı	59
ALTINCI DERS Sorular	60

DENEME SINAVI I.....	66
YEDİNCİ DERS	70
Akorların derecelendirilmesi ve Tonal akorlar	70
Eksen, Çeken akorları ve Yeden ses	70
Minör dizilerin çeşitleri: Armonik minör ve Doğal minör	71
Mi diyez	72
Tonaliteler arasındaki beşli ilişki	72
Temel biçim kavramları: Tam kalış ve Yarım kalış	73
Ölçü rakamları tablosu.....	73
Senyo, Da Capo, Fine	74
YEDİNCİ DERS Sorular	75
SEKİZİNCİ DERS.....	81
Melodik minör	81
Beşli akorların çevrimleri: Kök hal, birinci çevrim, ikinci çevrim.....	82
Ölçü rakamından hareketle süre biriminin tanımlanması	82
SEKİZİNCİ DERS Sorular	85
DOKUZUNCU DERS	92
Dizinin farklı dereceleri arasında oluşan üçlü ve beşli aralıklar	92
Akor türleri: Majör beşli ve minör beşli akorları	93
Vokal müzik, çalgı müziği	94
Anahtarların isimlendirilmesi	95
Senkop ve karşivuru	96
Tempo ve Ritim	97
DOKUZUNCU DERS Sorular	98
DENEME SINAVI II	104
ONUNCU DERS.....	107
Sayfanın tasarlanması: Mizanpaj	107
Dizek üzerinde Mekân-Süre ilişkisi	108
Notalama	109
Parçanın akışı	110
Örneklerin analizi	110
BİRİNCİ DERS - Çözümler	115
İKİNCİ DERS - Çözümler	119
ÜÇÜNCÜ DERS - Çözümler	124
DÖRDÜNCÜ DERS - Çözümler	129
BEŞİNCİ DERS - Çözümler	134

ALTINCI DERS - Çözümler	139
DENEME SINAVI I - Çözümler	145
YEDİNCİ DERS - Çözümler	149
SEKİZİNCİ DERS - Çözümler	155
DOKUZUNCU DERS - Çözümler	162
DENEME SINAVI II - Çözümler	168
EK 1 Nota / Sus Değerleri	171
EK 2 Sık Kullanılan İkişerli Ritim Kalıpları (Dörtlük Değerde)	172
EK 3 Sık Kullanılan Üçerli Ritim Kalıpları (Noktalı Dörtlük Değerde)	173
EK 4 Diziler ve Dereceler	175

ÖNSÖZ

Müzik teorisi, çalgı, vokal gibi performansa yönelik müzik eğitimi programlarının yanı sıra, müzikoloji ve müzik öğretmenliği eğitimi programlarının da önemli bir parçasıdır. Sağlam bir teorik formasyon, müzisyenin bir yapıtın kompozisyonel tasarımını ve estetik dünyasını kavrama yolundaki ilk ve en temel adımdır. Müzik dilinin gramatik ve sentaktik özelliklerini kavrayamamış bir müzisyenin yorumu kimi yönlerden eksik kalma riski taşır. Bu alanda zayıf kalmış bir müzikoloğun da bir yapıtı, bir üslubu kavramak ve bunu aktarabilmek için yeterli donanıma sahip olması beklenemez. Bu bilgi alanının müzik eğitimindeki yerini müzik teorisi eğitimindeki genel yaklaşıma ve uygulamalara yönelik kimi eleştiriler üzerinden değerlendirelim ve kitabımızın bu sorunları aşmak için ne gibi çözümler sunduğuna değinelim.

ELEŞTİRİ-1: Sözlü ya da yazılı aktarım için teknik bir dil sunmasının yanı sıra, müzik teorisi bir yapıtın oluşumu ve işleyişindeki sentaktik ve gramer mekanizmaları açıklamanın da ilk adımıdır. Bu yüzden, müzik teorisi repertuvarla bağlantısını koruduğu ölçüde işlevsel ve anlamlıdır. Ancak genel yaklaşımda bu ilişki çoğunlukla göz ardı edilir ve çalışmalar repertuvarla ilişki kurmayan, yalıtılmış anlatımlar ve egzersizlerle sınırlı kalır.

ÇÖZÜM-1: Bir kavramın sınırlarının çizilmesi, benzerlerinden ayrılması ve kavramın bir zemin kazanması konusunda yalıtılmış tanımın gerekli olduğunu kabul etmekle birlikte, işleyişin ancak ortam içinde gösterildiğinde anlam kazanacağını düşünüyoruz. Ayrıca, gerçek müzikal tasarımlar üzerinde çalışılmış bir müzik teorisi kavramının çalma/söyleme pratiğine daha rahat aktarılacağını savunuyoruz. Bunu sağlamak amacıyla kitabımızın son dersini, önceki derslerde yalıtılmış olarak ele aldığımız bilgilerin/kavramların gerçek müzik yazısı üzerinde örneklenmesine ayırdık ve dersle ilgili alıştırmalarda repertuvarдан alıntılara sıkça yer verdik.

ELEŞTİRİ-2: Müzik teorisinin birçok kavramı, özü gereği son derece 'matematiksel' bir zeminde kalmaya meyillidir. Ancak bu şekilde gösterildiğinde, öğrenci teorik bilgi ve beceriyi müzik pratiğine aktarmakta güçlük çeker. Bu durum müzik teorisinin, çalgı pratiği ve dinleme kültürü ile bağları olmayan, işlevsiz ve soyut bir bilgi alanı olarak görülmesine neden olur.

ÇÖZÜM-2: Bu yüzden yalıtılmış tanımlarda dahi kavramlara müzikal olgular üzerinden yaklaşmayı tercih ettik ve matematiksel içeriği ikinci plana bıraktık. Sözelimi, aralıkları oluşturan perde kombinasyonlarını sayısal bir içerik olarak vermeden önce, bunların dizilerle ilişkisini ön plana taşıdık. Benzer şekilde ritme dair olguları salt matematiksel oranlamalar çerçevesinde ele almaktan sakınarak, ölçü ve zaman gibi pratiğe dayalı unsurlar üzerinden açıklamaya çalıştık.

ELEŞTİRİ-3: Türkçe yazılmış müzik teorisi kitaplarının çoğunda konular kategorik olarak ele alınır. Ancak teori eğitiminde konular kategorik bir sırayla verilmez, öğrencinin kavrama düzeyine ve bu düzeye göre seçilmiş repertuvarın teorik içeriğine göre şekillenir. Örneğin, bir öğrencinin akor yapılarını kavrayabilmesi için aralıklara dair tüm detaylara hakim olması gerekmez ya da ölçü yapılarının kavranması aralıklar konusunda bir birikimi şart koşmaz. Bu yüzden, pedagojik olmaktan ziyade ansiklopedik bir yaklaşıma göre tasarlanmış bu çalışmalar, bilimsel çalışma kapsamında değerli olmakla birlikte, eğitim açısından çok kullanışlı değildir.

ÇÖZÜM-3: Kitabımızı kategorilere değil, derslere ayırdık ve her dersi üç temel kategoride eşzamanlı bir derinleşme şeklinde tasarladık. Bu üç kategoriyi, ses yüksekliğiyle ilgili konular (aralık, diziler, akorlar, vb.), zaman/süreyle ilgili konular (ritim, ölçü, vb.) ve terminolo-

jiyle ilgili konular (terimler, işaretler, vb.) olarak belirledik. Müzikal yapıyla ilgili konulara (biçim, tür, vb.), kitabın son derslerinde, dördüncü bir kategori olarak yer ayırdık; bu kategoriye ikinci kitaptan başlayarak daha kapsamlı biçimde ele alacağız. Bunun yanı sıra, nota yazısının çeşitli ilkelerine ve inceliklerine de olabildiğince yer vermeye çalıştık.

Bu türden bir kategorik eşzamanlılıkla okuyucunun daha ilk dersten müziğin farklı parametrelerini birbiriyle bir tür ilişki içinde kat etmesini amaçladık. Bu tasarımın ayrıntılarına izleyen paragraflarda değineceğiz.

ELEŞTİRİ-4: Sağlam bir teori eğitiminin en temel şartlarından biri de, konuların alıştırmalarla desteklenmesidir. Alıştırmalar konuların pekiştirilmesinde büyük önem taşır, buna karşın Türkçe yazılmış müzik teorisi kitaplarının birçoğunda bu türden alıştırmalara pek yer verilmez. Alıştırma içermeyen bir teori kitabının pedagojik işlevi eksik kalır; böyle bir kitap daha çok gelişmiş bir tür 'müzik dili sözlüğü' kimliği kazanır.

ÇÖZÜM-4: Kitabımızı öncelikli olarak eğitim amacıyla tasarladığımızdan, derslerde ele alınan konuların derinlemesine kavranmasına yardımcı olacak kapsamlı alıştırmalar hazırladık. Bu alıştırmaların tasarımı ve kullanımı hakkında izleyen paragraflarda ayrıntılı bilgi vereceğiz.

ELEŞTİRİ-5: Okuma/çalma/duyuş gibi solfej pratiklerinden ayrı tutulan teorik bilgi eksik kalır. Bu eksiklik, önceki eleştirilerimizde yer verdiğimiz gibi, bu bilgilerin soyut, işlevsiz ve çalma/söyleme pratiğine aktarılamaz olarak tanımlanması sonucunu güçlendirir.

ÇÖZÜM-5: Bu eksikliği gidermek amacıyla alıştırmalarımız, alışageldik teori sorularının yanı sıra, öğrencinin duyuşunu geliştirecek ve çalgı pratiğiyle ilişki kuracak uygulamalı alıştırmalarla zenginleştirdik; bu alıştırmaların solfej olarak söylenmesi ya da çalınmasını tavsiye ediyoruz.¹ Kimi egzersizlerin yanına koyduğumuz:

 sembolü bu çalışmaların yazılı çözümden önce sesle okuyarak,

 sembolü yazılı çözümden önce (tercihen piyanoyla) çalarak,

 sembolü yazılı çözümden önce alkışla ya da iki elle bir sıra üzerine vurarak, çözümleninin daha yararlı olacağını gösterir.

ELEŞTİRİ-6: Müzik teorisi kitaplarında nota yazımının inceliklerine pek yer verilmez. Bunun sonucu olarak, ileri düzeydeki müzik öğrencileri bile nota yazımında çok temel yanlışlar yapar.

ÇÖZÜM-6: Önceden de belirttiğimiz gibi, derslerimizde mümkün olduğu kadar nota yazısının temel ilkelerine de yer vermeye çalıştık. Ayrıca alıştırmalarımızı bu alanda çalışmalarla da zenginleştirdik.

Bir daha hatırlatalım, kapsamlı bir müzik teorisi eğitimi ancak duyuş, solfej ve çalgı pratiği gibi çeşitli alanlara uzanan, repertuvar ve müzikal gerçeklikle bağını koparmayan ve kuramsal tanımların ikinci plana ötelendiği bir sistemle sağlanabilir. Kitabımız bu yaklaşımı teşvik etmek yolunda bir girişimin sonucu ortaya çıkmıştır.

¹ Duyuş ile teoriyi daha etkili biçimde kaynaştıracak bir CD, pratik nedenlerle kitabımızın ilk basımına dahil edilememiştir, izleyen baskılarda bu eksikliği gidermek niyetindeyiz.

KİTABIN YAPISI ve KULLANIM ÖNERİSİ

Bu kitap, dört kitaptan oluşacak bir serinin ilk kitabıdır. Öncelikli olarak lise ya da lisansta başlayan programlarda birinci yılın ilk döneminde öğretilmesi önerilen temel teorik bilgiyi içerir. Kitabımız ilköğretim düzeyinde de, ilk yılın konularını kapsar. Kitabımızın dili lisans düzeyindeki bir öğrencinin düzeyine göre tasarlanmıştır, bu yüzden, ilköğretim sınıflarında solfej öğretmenin yardımıyla çalışılmasını tavsiye ederiz. Kitabımız ayrıca, müzik teorisi konusunda bilgilenmek isteyen amatörler tarafından da bir kılavuz olarak okunabilir.

Kitap on dersten ve her dersin ardına eklenmiş alıştırmalardan oluşur. Her ders yukarıda belirttiğimiz üç temel kategoriden bilgiler ve nota yazısına dair kimi ilkeler/öneriler içerir. Alıştırmalar, ilgili derste ele alınan konuların yanı sıra, önceki derslerin içeriğini de kapsar. Bu sayede okuyucu önceden edindiği bilgileri hatırlayıp hatırlamadığını da kontrol edebilir. Alıştırmaların dışında kitabın sonunda iki deneme sınavı bulunur; ilki yedinci derse kadar olan konularla sınırlıdır, ikincisi kitabın tamamını kapsayan sorular içerir. Derslerde ele alınan konuları repertuvardan seçilmiş örnekler üzerinde incelediğimiz son derse, revizyon niteliği taşıması nedeniyle egzersiz ekledik.

Üç temel kategori derslerde ayrıca belirtilmez, dersin alt başlıkları ele alınan konunun hangi kategoriye dair olduğunu açıkça gösterir. Bu haliyle kitabımız iki türlü okuma imkanı sunar.

- 1) Kitap yazıldığı sırayla okunarak, asıl hedefimiz olan eşzamanlı bir derinleşme sağlanabilir.
- 2) Kategoriler birbiri ardına okunarak, bir kategori hakkında derinlikli bilgi edindikten sonra diğer kategoriye geçilebilir.

Okuyucunun ilk okuma şekliyle kitabı çalışıp her dersin alıştırmalarını sırayla çözdükten sonra kategorik bir okumayla bilgisini revize etmesi ve deneme sınavlarını çözmesi, kitabın iki türlü de kat edilmiş olmasını ve bilgilerin perçinlenmesini sağlayacaktır.

İlk eleştirimizde değindiğimiz gibi, müzik teorisi eğitiminin repertuvarla ilişkili olması gerektiğini savunuyoruz. Bu yüzden okuyucuya derslerdeki yalıtılmış tanımları onuncu derste ki repertuvar örneklerini inceleyerek çalışmasını ve alıştırmalardaki repertuvar alınmalarını incelemesini öneriyoruz.

Deneme sınavları okuyucunun zayıf kaldığı ya da bütünüyle kavrayamadığı konuların belirlenmesi amacını güder. Bir kılavuz olarak ele alınacak bu çalışmalarda her sorunun yanında gerekli olduğu durumda geri dönülmesi gereken derse ve sayfayı gösteren bir not bulunmaktadır.

Çalma/söyleme pratiğinin faydalı olduğunu düşündüğümüz egzersizleri yukarıda belirttiğimiz sembollerle işaretledik. Bu egzersizlerin bir defa çözüldükten sonra, zaman zaman tekrarlanmasını özellikle öneririz.

Kitabımızın müzik eğitimcilerini bu alanda üretime teşvik etmesini ve okuyucuya soğuk/donuk olmayan, pratiğe aktarılabilir bir müzik teorisi donanımı kazandırmasını diliyoruz.

Erdem Çöloğlu – Deniz Arat.